

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักทางพุทธศาสนา

ชื่อผู้เขียน พระสงเสริม แสงทอง

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

อาจารย์ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ประธานกรรมการ
 อาจารย์ ดร.พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ กรรมการ
 ศาสตราจารย์ ดร.มนัส สุวรรณ กรรมการ

บทคัดย่อ

การค้นคว้าแบบอิสระเรื่องแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักทางพุทธศาสนาเล่มนี้มีวัตถุประสงค์สองประการคือ

๑. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมในทางพุทธศาสนา
๒. เพื่อเสนอแนะขั้นตอนและวิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักการทางพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Resaerch) โดยศึกษาจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ทั้งในพระสูตรตันตปิฎก พระวินัยปิฎก อรรถกถาและเอกสารทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยนำเอาหลักคำสอนดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การศึกษาแบ่งออกเป็น ๔ บทคือ บทที่ ๑ กล่าวถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์การศึกษา ระเบียบวิธีการศึกษาและงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ ๒ ศึกษาถึงแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม บทที่ ๓ ศึกษาถึงแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมทางพุทธศาสนา บทที่ ๔ ศึกษาถึงเรื่องวิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมทางพุทธศาสนา มาตรการและวิธีการประยุกต์หลักพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความหลากหลายแตกต่างกันไปถึง ๑๐ แนวคิด ซึ่งเป็นไปตามวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม สำหรับแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักทางพุทธศาสนาพบว่า พุทธศาสนามีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ๔ ประการดังนี้คือ

๑. เรื่องความจริงของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติที่เรียกว่าไตรลักษณ์ (ได้แก่การที่สรรพสิ่งต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยมีความเกี่ยวข้องอิงอาศัยซึ่งกันมีความเป็นหนึ่งเดียวกันโดยไม่มีการแปลกแยกระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)

๒. ท่าทีแบบองค์รวมที่กล่าวถึงเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ แต่ละองค์ประกอบ ที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนในทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามหลักปฏิจลสมุปบาท

๓. การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ตั้งอยู่บนฐานของความเป็นจริงอย่างเป็นระบบตามหลักอริยสัจสี่ กล่าวคือ การวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ การเข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหรือการแก้ปัญหาที่สาเหตุ การประจักษ์แจ้งถึงเป้าหมายในการแก้ปัญหาและการเข้าใจอย่างถูกต้องถึงแนวทางในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม

๔. การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบทางสายกลางที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความถูกต้องและครอบคลุมทั้ง ๓ ด้านที่เกี่ยวกับการจัดการของมนุษย์คือ

๑. การฝึกพฤติกรรมความเคยชินที่ถูกต้องทางสิ่งแวดล้อม

๒. การปลูกฝังจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม

๓. การพัฒนาปัญญาให้เข้าใจสภาพปัญหาและความเป็นจริงทางสิ่งแวดล้อม

วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักแนวคิดทางพุทธศาสนามี ๕ วิธีคือ

๑. การยอมรับความเป็นจริงตามธรรมชาติและยึดหลักความเป็นจริงของธรรมชาติมาเป็นพื้นฐาน และเป็นเป้าหมายในการจัดการสิ่งแวดล้อม

๒. เป็นวิธีการจัดการแบบองค์รวมที่มุ่งเน้นทั้งกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างถูกต้องต่อการจัดการทางสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาถึงทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการ

๓. เป็นวิธีการจัดการที่มนุษย์ต้องจัดการตัวเองเพื่อให้เป็นอิสระภาพจากกิเลส (ได้แก่วิชา ตัณหาและอุปทาน อันเป็นสาเหตุแห่งการเบียดเบียนทั้งตัวมนุษย์และสิ่งแวดล้อม) และเป็นวิธีการที่ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ติงามโดยการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า

๔. เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบใน ๓ ขั้นตอนคือ

๑. มีความรู้ความเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเป็นระบบ
๒. มีการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน
๓. มีการตรวจสอบกระบวนการจัดการอย่างครบวงจร

๕. การจัดการสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของวิถีชีวิตพรหมจรรย์ในการพัฒนาชีวิต เพื่อเข้าสู่ความกลมกลืนตามธรรมชาติ ตามหลักของพระธรรมวินัย

มาตรการ ๓ ประการตามหลักไตรสิกขาในการจัดการสิ่งแวดล้อมคือ

๑. มาตรการในด้านการพัฒนาปัญญาเพื่อเข้าใจความเป็นจริงเกี่ยวกับมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม
๒. มาตรการในด้านการการสร้างความจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม
๓. มาตรการในด้านการสร้างแบบแผนพฤติกรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาพบว่าพุทธศาสนามีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ว่าสรรพสิ่งอิงอาศัยและมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อมไม่ได้ถูกแบ่งแยกออกจากกัน กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมก็คือมนุษย์และมนุษย์ก็คือสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการจัดการมนุษย์ที่ถูกต้องอย่าง เป็นระบบคือ มีความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและมีพฤติกรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ก็จะนำไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องด้วย เพราะพุทธศาสนาเชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้ว ทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลในตัวเอง

Independent Study Title The Concept of Environmental Management in Buddhism

Author Phra Songserm Sangthong

M.A. Man and Environmental Management

Examining Committee	Lecturer Dr. Pramuan Pengchan	Chairman
	Dr. Pramaha Chanya Sutthiyano	Member
	Prof. Dr. Manas Suwan	Member

Abstract

There are two aims of the independent study entitled "The Concept of Environmental Management in Buddhism":

1. To study concepts and principles of environmental management in Buddhism.
2. To present steps and methods in environmental management based on Buddhist principles to solve present-day environmental problems.

The methodology of study applied is documentary research by researching Buddha's teachings from The Tipitaka, as well as other Buddhist documents about environmental management.

This independent study is divided into four chapters:

1. The reason, aim and methodology of this study.
2. Concepts of environmental management.
3. Concepts of environmental management in Buddhism.

4. Steps and methods in Buddhist environmental management to solve present-day environmental problems.

The study found about ten environmental concepts in general that had evolved from a different social and cultural background. Regarding environmental management in Buddhism, a basic concept is described by emphasizing four different aspects:

1. Buddhism accepts the reality of the laws of nature as a basis for both humanity and the environment; a concept that is called "Tilakkhana" or "The Three Characteristics". (This describes three characteristics that are common to everything, which are: everything is transient, everything is oppressed and everything is soulless.)

2. The concept of a holistic approach, based on the close relationship between man and environment and thereby on the recognition of resulting dependencies, which have to be considered in every attempt to solve environmental problems.

3. An environmental concept based on "The Four Noble Truths", which perceives environmental problem solving in the following systematic manners:

1. Environmental problem investigation.
2. Understanding of the cause of the problem and thus the cause or key of the solution.
3. To realize the goal of the problem solving activities.
4. A true understanding of the problem solving path to be developed and followed.

4. The concept of "The Middle Way" to environmental management by training human life on three core aspects:

1. Training and development of an environmental ethics/morals.
2. Training and development of environmental conscience.

Training and development of environmental wisdom and understanding, as well as insight into the realities of the environment.

There are five methods of environmental management in Buddhism:

1. Accept the realities of nature and implement its rules as basis and goal for environmental management.
2. Try to unite human development and environmental management through a holistic approach by considering all factors of management as inter-related.
3. Try to free human life from any forms of defilement, such as ignorance, desire and attachment and take measures in promoting the environment by practicing Buddha's teachings in both, discipline and doctrine.
4. An environmental management system based on three steps:
 1. Learn about environmental management problems (สังจญาณ)
 2. Develop an environmental management system (กิจญาณ).
 3. Find means to control and check environmental management (กตญาณ).
5. Environmental management by entering the monk-hood and lead a life according to its rules to find harmony with nature.

There are three measures to be taken regarding environmental management:

1. Develop wisdom and understanding for the truth ruling the relationship between man and environment.
2. Cultivate an environmental conscience and mind.
3. Cultivate ethics/morals concerning the environment.

In Buddhism we find that everything is connected and inter-related in the same way. One cannot separate humanity and the environment, which means: "man is the environment, the environment is man". Consequently a correct human management based on wisdom, conscience and ethics/morals, automatically results in correct environmental management, too. According to Buddhism, both humanity and the environment are by nature set into a finely tuned balance.